

Ομιλία υπουργού Οικονομικών Χάρη Γεωργιάδη

Πανεπιστήμιο Κύπρου

23 Οκτωβρίου 2019

Στις 15 Μαρτίου του 2013 παρακολούθησα μια μαθητική θεατρική παράσταση στο Λύκειο Αποστόλου Μάρκου, στο οποίο υπηρετούσε η σύζυγος μου Εύα ως σχολική σύμβουλος. Ήταν μια εξαιρετική παράσταση, την οποία είχα θέσει υπό την αιγίδα μου ως νεοδιορισθείς τότε, υπουργός Εργασίας. Ήταν οι πρώτες μέρες της νέας διακυβέρνησης Αναστασιάδη. Και παρόλο που υπήρχε, ασφαλώς, επίγνωση των σοβαρών δυσκολιών της οικονομίας, δεν νομίζω να υπήρχαν πολλοί που να είχαν συνειδητοποιήσει, μέχρι εκείνη τη στιγμή, το πλήρες μέγεθος της κρίσης που θα ακολουθούσε.

Κατ' ακρίβεια, εκείνη τη νύχτα βρισκόταν σε εξέλιξη το περιβόητο πρώτο Γιούρογκρουπ, αλλά ως υπουργός Εργασίας δεν είχα ανάμειξη. Παρακολουθήσαμε λοιπόν την παράσταση με την Εύα, δειπνήσαμε κάπου στη Λευκωσία και όταν επιστρέψαμε στο σπίτι έβαλα το κινητό στο αθόρυβο και πήγα για ύπνο.

Ήταν η τελευταία νύχτα πριν από την απόλυτη καταιγίδα. Όταν ξημέρωσε και πήρα το κινητό στα χέρια μου, βρήκα αναπάντητες κλήσεις και σειρά από δραματικά μηνύματα από τις Βρυξέλλες. «Μάλλον βγαίνουμε από το Ευρώ», έλεγε ένα μήνυμα από τον Κωνσταντίνο Πετρίδη που ήταν εκεί, για να

ακολουθήσουν και άλλα, με το τελευταίο να αναφέρεται στη συμφωνία που τελικά επιτευχθεί για κούρεμα καταθέσεων, οριζόντια σε ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα.

Είχαμε πλέον εισέλθει στην κορύφωση της οικονομικής κρίσης που είχε ξεκινήσει από το 2009 όταν η οικονομία μας αντιμετώπισε τον πρώτο κύκλο ύφεσης και η οποία είχε τις ρίζες τις ακόμη πιο πίσω, στην αλόγιστη πιστωτική επέκταση, στην συνακόλουθη φούσκα που δημιουργήθηκε στον τομέα των ακινήτων αλλά και στην εξίσου αλόγιστη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών.

Κυρίες και κύριοι,

Θεωρείστε αυτό το επεισόδιο, ως το πρώτο, από μια σειρά επεισοδίων και περιστατικών στα οποία θα ήθελα να αναφερθώ στο πλαίσιο αυτής της ομιλίας, αυτού το απολογισμού της επταετούς σχεδόν παρουσίας μου στο υπουργείο Οικονομικών.

Το δεύτερο επεισόδιο συνέβη λίγες μόνο μέρες μετά, την ώρα που συνεδρίαζε η Βουλή για να απορρίψει πανηγυρικά αυτή την πρόταση για το πρώτο, οριζόντιο κούρεμα. Βρισκόμουν μόνος στο υπουργείο Εργασίας, μαζί με την συνεργάτιδα και τον αστυνομικό μου συνοδό και παρακολουθούσαμε την συνεδρία της Βουλής σε απευθείας μετάδοση, όταν ενημερώθηκα ότι κατευθύνεται προς το γραφείο μου η Τρόικα. Ο αρμόδιος υπουργός Οικονομικών απουσίαζε στη Μόσχα και οι Τροικανοί επιθυμούσαν επειγόντως να έχουν επαφή με στέλεχος της κυβέρνησης. Και ενώ η αντίσταση της Βουλής κορυφωνόταν, εγώ λάμβανα την πληροφόρηση ότι η κατάσταση στις τράπεζες

είναι πλέον μη αναστρέψιμη, ότι ούτε η Λαϊκή ούτε και η Τράπεζα Κύπρου θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ξανά και ότι ένα ακόμη πιο βαθύ κούρεμα καταθέσεων, είναι αναπόφευκτο. Την Τρόικα, να σημειώσω, συνόδευε ο κ. Πανίκος Δημητριάδης. Βεβαίως, έσπευσα αμέσως στο προεδρικό για να ενημερώσω. Ακολούθησε ένα δραματικό τριήμερο και αυτό που έκανε τα πράγματα ακόμη πιο δύσκολα ήταν το γεγονός ότι πολλοί βρίσκονταν ακόμη σε άρνηση. Πολλοί περίμεναν ότι οι διεθνείς αγορές θα κλονίζονταν μετά την απόφαση της Βουλής και ότι η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΔΝΤ θα άλλαζε. Θυμάμαι όταν κατέβαινα από το αυτοκίνητο για μια σύσκεψη στο προεδρικό, ρωτήθηκα από τους δημοσιογράφους που ήταν εκεί, πως παν τα πράγματα, και απάντησα μονολεκτικά «δύσκολα». Δέχθηκα εντονότατη κριτική γιατί με αυτή μου την αναφορά υπονόμωσα την απόφαση της Βουλής και το φρόνημα του λαού. Υπήρχαν άλλοι που πίστευαν πραγματικά ότι θα έρθουν κάποια δισεκατομμύρια ως βοήθεια από κάποιες απίστευτες πηγές από το εξωτερικό. Υπήρχε δήθεν ένας επενδυτής που θα μας έστελνε μερικά δισεκατομμύρια. Ένα βράδυ κάποιοι ξαγρύπνησαν περιμένοντας να έρθει το SWIFT μέσω της Ελληνικής Τράπεζας. Πολιτικός αρχηγός με προσέγγισε στο περιθώριο μιας σύσκεψης στο προεδρικό και με ρώτησε: «φίλε μου, 15 δισεκατομμύρια κανούν σε; Αλλά εν δολάρια». Βουλευτής μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι πρέπει οπωσδήποτε να πραγματοποιήσω επαφή με τον κ. Αρτέμη Σώρα, εάν μη τι άλλο για να αποκλείσουμε το ενδεχόμενο, όπως μου είχε πει. Και άλλοι βέβαια, υιοθετούσαν την θέση ότι μια

έξοδος της Κύπρου είτε από την ευρωζώνη, είτε και από την ίδια την ΕΕ, δεν θα έπρεπε να αποκλειστεί. Αυτό το σενάριο πάντως, με το οποίο κάποιοι φανερά φλέρταραν, δεν ήταν καθόλου απόμακρο. Είχαμε φτάσει μια ανάσα από την έξοδο. Υπήρχαν κύκλοι στην Ευρώπη που πιθανώς να το επεδίωκαν, κύκλοι στο εσωτερικό που το καλοέβλεπαν και άλλοι που με τις ανεύθυνες προσεγγίσεις τους παραλίγο να το κάνουν πραγματικότητα.

Δίνω αυτές τις αναφορές όχι για να κάνω κουτσομπολιό, αλλά γιατί τις θεωρώ ενδεικτικές του κλίματος που είχε επικρατήσει εκείνη την περίοδο και των συνθηκών μέσα στις οποίες έπρεπε να λειτουργήσουμε.

Σε αυτό το διάστημα είχα δημιουργήσει επαφή με την Τρόικα και καλλιεργούσα την θέση ότι τουλάχιστον η Τράπεζα Κύπρου θα έπρεπε να διατηρηθεί, έστω και εάν θα υφίστατο και η ίδια κούρεμα καταθέσεων, για έτσι θα ήταν κάπως πιο εφικτή η σταδιακή αποκατάσταση της ομαλότητας και της εμπιστοσύνης.

Την Πέμπτη 21 Μαρτίου βρισκόταν σε εξέλιξη μια έκτακτη συνεδρία του υπουργικού συμβουλίου, στην οποία παρουσιάστηκε από τον Διοικητή για πρώτη φορά το νομοσχέδιο για το κούρεμα. Αυτό που τελικά ψηφίστηκε και εφαρμόστηκε, και το οποίο είχε ετοιμαστεί σε συνεργασία με την Τρόικα μήνες πριν, από το τέλος του 2012. Είχε μάλιστα υποβληθεί στην ΕΚΤ για γνώμη, είχε ελεγχθεί νομοτεχνικά από τον Γενικό Εισαγγελέα και μπήκε προσωρινά στο συρτάρι. Όταν είχα ξανά αναφέρει ότι το συγκεκριμένο νομοσχέδιο είχε ετοιμαστεί από

πριν, από το τέλος του 2012, κάποιοι θίχτηκαν και απείλησαν ότι θα με οδηγήσουν στο δικαστήριο. Περιμένω.

Και ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η σύνοδος του Υπουργικού Συμβουλίου, ήρθε μήνυμα ότι σε 15 λεπτά θα συνεδρίαζε το Γιούρογκρουπ μέσω τηλεδιάσκεψης. Ο ΥΠΟΙΚ εξακολουθούσε να απουσιάζει, έτσι ο πρόεδρος έστειλε εμένα. Και έτσι προέκυψε η πρώτη τηλεφωνική μου συμμετοχή στο Γιούρογκρουπ, την οποία δύσκολα θα ξεχάσω. Απλώς να αναφέρω ότι το νομοσχέδιο το οποίο εμείς είχαμε πάρει στα χέρια μας μόλις λίγα λεπτά νωρίτερα, ήταν στα χέρια όλων των συμμετεχόντων, οι οποίοι ζητούσαν από εμένα διευκρινήσεις και διαβεβαιώσεις. Το χειρότερο ήταν ότι διαπίστωνα μια πλήρη έλλειψη εμπιστοσύνης προς την χώρα μας. Η αξιοπιστία της Κύπρου ήταν στο μηδέν.

Εκείνο λοιπόν το νομοσχέδιο παρουσίασα και πάλι εγώ, εκ μέρους του ΥΠΟΙΚ στην Βουλή, η οποία σιγά-σιγά είχε απολέσει την αντιστασιακή διάθεση. Το νομοσχέδιο χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες ψηφίστηκε σε νόμο. Η εφαρμογή του κουρέματος σε ποσοστό 15% επί των συνολικών καταθέσεων της Τράπεζας Κύπρου και 25% επί των συνολικών καταθέσεων της Λαϊκής και η διαδικασία ενσωμάτωσης των δύο τραπεζών ξεκίνησε αμέσως, με παράλληλη εφαρμογή της τραπεζικής αργίας και των περιοριστικών μέτρων.

Κατ' ακρίβεια για να ξεκινήσει η διαδικασία και να αναλάβει δράση η Αρχή Εξυγίανσης, δηλαδή ο Διοικητής, έπρεπε να μπει υπογραφή και από τον υπουργό Οικονομικών. Και πάλι κλήθηκα

εγώ στην Κεντρική Τράπεζα, στις 3 το πρωί, επειδή όπως μου εξηγήθηκε το κάθε λεπτό μετρούσε και τα πάντα θα ολοκληρωνόταν μέσα σε 24-48 ώρες. Τελικά η διαδικασία εξυγίανσης της Τράπεζας Κύπρου διήρκησε 4 μήνες και σε στιγμές είχα νιώσει ότι δεν θα ολοκληρωνόταν ποτέ. Η δε διαδικασία εξυγίανσης της Λαϊκής ακόμη βρίσκεται σε εξέλιξη.

Κυρίες και κύριοι,

Κάτω από τέτοιες συνθήκες, στις 3 Απριλίου 2013 ανέλαβα και επίσημα το Υπουργείο Οικονομικών, μετά την παραίτηση του Μιχάλη Σαρρή, ο οποίος προηγουμένως είχε καταλήξει σε συμφωνία με την Τρόικα για το Μνημόνιο.

Στην πρώτη μου μέρα στο γραφείο, η Γενική Λογίστρια της Δημοκρατίας με ενημέρωσε ότι τα ρευστά διαθέσιμα του κράτους επαρκούσαν για ένα μήνα. Θυμίζω ότι η χώρα είχε αποκλειστεί από τις διεθνείς αγορές και δεν μπορούσε να δανειστεί ούτε ένα ευρώ από το 2011. Το δημοσιονομικό έλλειμμα έφτανε περίπου στο ένα δισεκατομμύριο τον χρόνο και αυτό που είχε εξασφαλίσει κάποιο χρόνο για να φτάσουμε μέχρι το 2013, ήταν το ρωσικό δάνειο. Ο χρόνος όμως, απλώς έκανε τα πράγματα ακόμη πιο δύσκολα. Η οικονομία βρισκόταν ήδη σε βαθιά ύφεση και η ανεργία σε ανεξέλεγκτη άνοδο. Η Κύπρος ήταν πράγματι στον αναπνευστήρα.

Εκείνο το βράδυ εμφανίστηκα ζωντανά στην εκπομπή του Richard Quest στο CNN και ανέφερα χαρακτηριστικά ότι "we are in for a rough ride". Την ίδια εικόνα μετέφερα και στο εσωτερικό. Και τα ίδια περίπου είπα στην Εύα, όταν επέστρεψα

στο σπίτι το πρώτο βράδυ ως υπουργός Οικονομικών. Εξήγησα ότι τα πράγματα είναι οριακά, ότι θα δυσκολευτούμε, ότι θα δεχόμουν επικρίσεις και κατηγορίες για πολλά από αυτά που θα ακολουθούσαν.

Από την άλλη, είχα στο μυαλό μου διαμορφωμένη εικόνα για το τι θα έπρεπε να κάνουμε. Ένιωθα ταυτόχρονα ότι είχα κάλυψη από τον πρόεδρο Αναστασιάδη και σημαντική ελευθερία κινήσεων. Πίστευα πραγματικά ότι η κυπριακή οικονομία, παρά την δραματικά δύσκολη κατάσταση που είχε διαμορφωθεί, μπορούσε να ανακάμψει. Στις δημόσιες παρεμβάσεις μου στην Κύπρο και το εξωτερικό, αυτό τόνιζα. Έλεγα ότι θα κάνουμε ότι πρέπει να κάνουμε προκειμένου να σταθούμε ξανά στα πόδια μας και να αποκαταστήσουμε την σταθερότητα και την εμπιστοσύνη. Αυτά είχα αναφέρει και στο πρώτο Γιούρογκρουπ στο οποίο μετείχα, με την επίσημη μου ιδιότητα, τον Απρίλιο του 2013.

Θεωρούσα ότι έπρεπε να τερματιστεί η περίοδος της άγονης αντιπαράθεσης με τους θεσμούς, εξάλλου δεν θα μπορούσαμε να γυρίσουμε τον χρόνο πίσω, ένα και δύο χρόνια, για να προλάβουμε τα πράγματα. Η ζημιά είχε γίνει και έπρεπε οπωσδήποτε να κοιτάξουμε μπροστά.

Η πρώτη μνημονιακή αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2013 και παρά τις δυσκολίες, πήγε καλά. Βοήθησε και το γεγονός ότι καταφέραμε με τους συνεργάτες μου στο υπουργείο να στήσουμε ένα μηχανισμό παρακολούθησης όχι μόνο του Μνημονίου αλλά κάθε συνάντησης και κάθε επαφής με την

Τρόικα, που προηγουμένως απουσίαζε. Ήταν το πρώτο θετικό σινιάλο το οποίο φροντίσαμε να μεταδώσουμε στους Οίκους Αξιολόγησης και στην διεθνή επενδυτική κοινότητα. Το Μνημόνιο αποτελούσε ένα αρκετά καλό πρόγραμμα οικονομικής εξυγίανσης. Η εφαρμογή του ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάκαμψη. Ποτέ δεν παρουσιάσαμε το Μνημόνιο ως ένα ανεπιθύμητο πλαίσιο το οποίο οι ξένοι μας επέβαλλαν. Το Μνημόνιο έφερε την υπογραφή μας και θα την τηρούσαμε.

Από μόνο του όμως το Μνημόνιο δεν θα επαρκούσε. Περιελάμβανε μάλιστα κάποιες πρόνοιες τις οποίες θεωρούσα προβληματικές, όπως ήταν για παράδειγμα ο προγραμματισμός νέων μέτρων λιτότητας μέχρι και το 2016. Θεωρούσα ότι δεν θα έπρεπε με κανένα τρόπο να επικρατήσει η αντίληψη ότι το Μνημόνιο θα έφερνε συνεχώς νέα μέτρα και νέες επιβαρύνσεις. Η αδυναμία του Μνημονίου ήταν ότι δεν λάμβανε υπόψη στο βαθμό που θα έπρεπε τον παράγοντα της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης. Άφηνε ανοικτή, επαναλαμβάνω, την προοπτική επιβολής περισσότερων μέτρων, δεν έκανε επαρκή διάκριση μεταξύ της επιβολής φόρων και περιορισμού δαπανών και διατηρούσε, ουσιαστικά επ' αόριστο, τα περιοριστικά μέτρα στην διακίνηση κεφαλαίων. Πρόκειται για τις ίδιες ουσιαστικά αδυναμίες που είχαν και τα διαδοχικά Ελληνικά προγράμματα.

Στη δική μου αντίληψη, το Μνημόνιο δεν ήταν αυτοσκοπός αλλά το μέσο που θα οδηγούσε στην σταθεροποίηση της κατάσταση, στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και μέσω της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης, στην ανάπτυξη. Και όταν λέω εμπιστοσύνη αναφέρομαι σε εμπιστοσύνη εκ μέρους των

καταναλωτών, των καταθετών, των επιχειρηματιών, των επενδυτών. Αλλά και σε εμπιστοσύνη των θεσμών, των Οίκων Αξιολόγησης και των αγορών προς την χώρα μας. Για να γίνουν αυτά έπρεπε να εφαρμόσουμε το Μνημόνιο. Αλλά η πιο καθοριστική κίνηση που θα οδηγούσε πράγματι στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, ήταν η έγκαιρη έξοδος από το Μνημόνιο.

Κυρίες και κύριοι,

Κάπως έτσι ξεκινήσαμε να εφαρμόζουμε το Μνημόνιο. Ο δε τρόπος που μας επέτρεψε να αποφύγουμε κάποιες από τις προβληματικές πτυχές του Μνημονίου, ήταν να τρέξουμε ακόμη πιο γρήγορα, να βρεθούμε *ahead of the curve*.

Αυτό ίσχυσε στην διαχείριση των δημοσίων οικονομικών. Ο πρώτος προϋπολογισμός που η δική μας κυβέρνηση ετοίμασε, μείωνε τις δημόσιες δαπάνες κατά 10%, περισσότερο από ότι η Τρόικα ανέμενε. Αυτή η μείωση δαπανών συνοδεύτηκε από την ρητή διαβεβαίωση εκ μέρους μου ότι δεν πρόκειται να επιβληθεί κανένας νέος φόρος. Μια αναφορά που είχε ενοχλήσει την Τρόικα αλλά την οποία θεωρούσα αναγκαία προκειμένου να σταλεί ένα θετικό μήνυμα στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις.

Από το καλοκαίρι το 2014 η πορεία των δημοσίων οικονομικών παρουσίαζε ξεκάθαρη βελτίωση, μήνα με τον μήνα βλέπαμε την βελτίωση όχι μόνο στη συγκράτηση των δαπανών αλλά κυρίως στο σκέλος των εσόδων, ένδειξη ότι η οικονομική δραστηριότητα άρχιζε σιγά-σιγά να ανακάμπτει. Όμως η Τρόικα ήταν επιφυλακτική και επανήλθε εκείνο το καλοκαίρι με

απαίτηση για πρόσθετα μέτρα, τα οποία θα έπρεπε να ψηφιστούν από τη Βουλή αμέσως μετά τις θερινές διακοπές, ως προαπαιτούμενο. Ήταν μια αναπάντεχη απαίτηση και εάν κάτι τέτοιο συνέβαινε, τη στιγμή μάλιστα που άρχιζε να διαφαίνεται η ανάκαμψη, ο κλονισμός της εμπιστοσύνης θα ήταν μεγάλος. Χρειάστηκε παρέμβαση του προέδρου Αναστασιάδη ο οποίος έφτασε στο σημείο να προειδοποιήσει και με παραίτηση της κυβέρνησης.

Τελικά η Τρόικα μας έδωσε πίστωση χρόνου και το αποτέλεσμα μας δικαίωσε. Το έλλειμα που τον προηγούμενο χρόνο ήταν κοντά στο 6%, είχε εξαλειφθεί πλήρως και περιορίστηκε στο οριακό 0.2%. Ουσιαστικά ισοσκελίσαμε τον προϋπολογισμό μέσα σε ένα χρόνο και με αυτό τον τρόπο εκπληρώσαμε μια και έξω το σύνολο των Μνημονιακών μας υποχρεώσεων στα δημόσια οικονομικά.

Η θέση μας ότι δεν πρόκειται να υπάρξουν νέοι φόροι άρχισε να γίνεται πιστευτή και ένα χρόνο αργότερα, από το φθινόπωρο του 2015, ενώ είμασταν ακόμη κάτω από το πρόγραμμα αλλά με την άνεση των δημοσιονομικών μας επιδόσεων, αρχίσαμε να προωθούμε τα πρώτα φορολογικά κίνητρα και ελαφρύνσεις.

Αυτή παρέμεινε σταθερά η δημοσιονομική μας πολιτική μέχρι σήμερα. Λειτουργούμε με ισοσκελισμένο προϋπολογισμό. Τα σημαντικά πλεονάσματα τα χρησιμοποιούμε εξολοκλήρου για την μείωση του χρέους. Και πραγματοποιούμε σταθερά και προσεκτικά βήματα προς την κατεύθυνση των φοροελαφρύνσεων, με 20 περίπου μέτρα ελάφρυνσης να έχουν

προωθηθεί από το 2015 μέχρι σήμερα. Τα δύο τελευταία μέτρα έχουν σταλεί στη Βουλή αυτές τις μέρες.

Με αυτό τον τρόπο θεωρώ ότι στηρίξαμε αποφασιστικά την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και συνεπώς την ανάπτυξη.

Αλλά σημαντικές προς αυτή την κατεύθυνση ήταν και κάποιες κινήσεις στον τραπεζικό τομέα. Ξεχωρίζω την άντληση ενός δις νέου κεφαλαίου από ξένους επενδυτές και την ταχύτατη εξόφληση του ELA από την Τράπεζα Κύπρου, κινήσεις που πιστώνω στον John Hourican. Εξίσου σημαντική ήταν η ανακεφαλαιοποίηση της Ελληνικής Τράπεζας, που είχε προηγηθεί, και μάλιστα με την πρώτη συμμετοχή ξένων επενδυτών ελάχιστους μόνο μήνες μετά την κορύφωση της κρίσης.

Τα περιοριστικά μέτρα αποτέλεσαν άλλη μια εστία προστριβής με την Τρόικα που ήταν πολύ πιο επιφυλακτική σε σχέση με την χαλάρωση τους. Η πλήρης άρση τους δύο ακριβώς χρόνια μετά την επιβολή τους, στις αρχές Απριλίου 2015, ήταν μονομερής πολιτική απόφαση, η οποία όμως βασιζόταν σε μια πολύ ακριβή εικόνα για το τι συνέβαινε επί του εδάφους. Φρόντιζα να έχω ενημέρωση όχι μόνο από τους εκτελεστικούς διευθυντές των τραπεζών από και από τα ταμεία.

Και αυτή η απόφαση θεωρώ πως συνέβαλε καθοριστικά στην αποκατάσταση της σταθερότητας και της εμπιστοσύνης, που αποτελούν βασικά συστατικά για την ανάκαμψη.

Η ανάκαμψη, αποτελούσε τον απώτερο στόχο όλων των κινήσεων της οικονομικής μας πολιτικής, αλλά και εδώ, πρέπει να υπενθυμίσω, υπήρξε αμφισβήτηση.

Μιλώντας από το βήμα της Βουλής στις 11 Δεκεμβρίου 2014, στο πλαίσιο της συζήτησης του προϋπολογισμού, είχα αναφέρει πως: «Είμαστε συγκρατημένα αισιόδοξοι ότι η επιστροφή σε ρυθμούς ανάπτυξης μπορεί να επιτευχθεί μέσα στο 2015».

Στις αρχές όμως του 2015 η Κομισιόν μας εξέπληξε μεταβάλλοντας δυσμενώς την αρχική της εκτίμηση και ανακοίνωσε εκτίμηση για διατήρηση της ύφεσης και το 2015.

Θυμάμαι της δημοσιογραφικές αναφορές εκείνων των ημερών και τις επικρίσεις της αντιπολίτευσης ότι διατηρούμε την οικονομία σε ένα φαύλο κύκλο ύφεσης και μνημονίων.

Ένας Κύπριος οικονομολόγος επιχειρηματολόγησε σε άρθρο του τον Φεβρουάριο του 2015 ότι «υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η κυπριακή οικονομία πάσχει από μια ημί-μόνιμη κατάσταση στασιμότητας (secular stagnation, a semi-permanent condition of stagnant GDP).

Εννοείται ότι η πραγματικότητα ήταν διαφορετική. Η κυπριακή οικονομία κατέγραφε ήδη θετικούς ρυθμούς, κλείσαμε το 2015 με ρυθμό ανάπτυξης 2% ενώ έκτοτε η κυπριακή οικονομία παραμένει σταθερά μια από τις χώρες με τον ψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης στην ευρωζώνη. Και αυτό βεβαίως δημιούργησε μια θετική αντίληψη για την χώρα μας, στην Ευρώπη και διεθνώς.

Προς αυτή την κατεύθυνση, εξαιρετικά σημαντικές όμως ήταν οι κινήσεις διαχείρισης του δημοσίου χρέους και η αποκατάσταση της πρόσβασης στις διεθνείς αγορές. Εξάλλου, μια χώρα αναγκαστικά απευθύνεται στο ΔΝΤ και μπαίνει σε πρόγραμμα στήριξης όταν απωλέσει την πρόσβαση της στις αγορές και εξέρχεται όταν την αποκαταστήσει.

Η πρώτη έξοδος στις αγορές με ένα πενταετές ομόλογο πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2014, μόλις ένα χρόνο και κάτι μετά την κορύφωση της κρίσης και ήταν κομβικής σημασίας, παρά την έντονη αμφισβήτηση που και πάλι είχε εκφραστεί από τους ίδιους περίπου κύκλους που μονίμως μεμψιμοιρούν. Άνοιξε τον δρόμο για την πλήρη αποκατάσταση της ικανότητας μας να χρηματοδοτούμε ελεύθερα τις ανάγκες μας και προσέλκυσε το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών σε άλλους τομείς της οικονομίας μας. Σήμερα βεβαίως μπορούμε να εκδίδουμε 15-ετή και 30-ετή ομόλογα με όρους που βρίσκονται πλέον πολύ κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ, και οφείλω δημόσια να αναγνωρίσω τον ρόλο μιας μικρής, επίλεκτης ομάδας στο υπουργείο που έχει την ευθύνη αυτής της εξαιρετικά αποτελεσματικής διαχείρισης.

Κυρίες και κύριοι,

Η έξοδος από το Μνημόνιο και η δημιουργία μια ισχυρής αναπτυξιακής δυναμικής υπήρξε ένα μεγάλο συλλογικό επίτευγμα για την χώρα και τους συμπολίτες μας.

Υπάρχουν βέβαια κάποιοι που θεωρούν ότι κακώς μπήκαμε στο πρόγραμμα και κακώς εφαρμόσαμε το Μνημόνιο επειδή ήταν

αντιλαϊκό και νεοφιλελεύθερο. Δεν συμφωνώ. Και υπάρχουν και άλλοι που θεωρούν ότι κακώς βγήκαμε από το Μνημόνιο, επειδή με την έξοδο χάθηκε η ευκαιρία για την προώθηση περισσότερων μεταρρυθμίσεων. Ούτε και με αυτή την άποψη συμφωνώ. Αντιθέτως εξασφαλίσαμε μια δεύτερη ευκαιρία που, μεταξύ άλλων, μας επιτρέπει να συνεχίσουμε την προσπάθεια και να προωθήσουμε και τις μεταρρυθμίσεις που χρειαζόμαστε. Εξάλλου η μεταρρυθμιστική προσπάθεια πρέπει να είναι διαρκής.

Η χώρα μας είχε βρεθεί στο χείλος της πλήρους κατάρρευσης. Η οικονομία μας ήταν στη θέση του ασθενή που είχε υποστεί σοβαρό καρδιακό επεισόδιο και βρέθηκε σε κρίσιμη κατάσταση στην εντατική. Το να μιλούμε για χαμένη ευκαιρία είναι σαν να λέμε ότι εκεί στην εντατική έπρεπε να φτιάχναμε και τα δόντια μας που θέλουν σφράγισμα.

Η δική μου θέση είναι ότι πρώτα αντιμετωπίζεις τα μεγάλα και σημαντικά, και στη δική μας περίπτωση αυτό σχετίζεται με την εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και των δημοσίων οικονομικών. Αυτές ήταν οι δύο σοβαρές, διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας μας, που μας είχαν οδηγήσει στον εκτροχιασμό.

Σήμερα, επαναλαμβάνω, μπορούμε να συνεχίσουμε την προσπάθεια και να προωθήσουμε όσες μεταρρυθμίσεις θέλουμε. Με δικό μας σχεδιασμό και με δική μας ευθύνη. Και εάν κάποιος θέλουν να γίνουμε Σιγκαπούρη, ή Ισραήλ ή Δανία, στο χέρι μας είναι να το επιχειρήσουμε. Και για να κάνεις τις αλλαγές πρέπει

να δουλέψεις σκληρά. Πρέπει να βρεθείς στα χαρακώματα της πολιτικής προσπάθειας. Δεν αρκούν οι ωραίες ιδέες και τα εύηχα λόγια. Πρέπει να πείσεις την κοινή γνώμη, πρέπει να πείσεις τους κοινωνικούς εταίρους, πρέπει να εξασφαλίσεις κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ξέρω πάρα πολύ καλά και από πρώτο χέρι ότι αυτό δεν είναι εύκολο. Αλλά έτσι διεξάγεται η πολιτική διεργασία. Να θεωρούμε ότι έπρεπε να μέναμε στο Μνημόνιο για να μας επιβάλουν τις μεταρρυθμίσεις οι ξένοι, θα ήταν εκτός των άλλων, και πολιτικά επικίνδυνο. Θα δημιουργούσε αντίδραση, θα εξέτρεφε τον λαϊκισμό και θα κλόνιζε τα θεμέλιά του δημοκρατικού μας πολιτεύματος.

Κυρίες και κύριοι,

Στη δεύτερη κυβερνητική θητεία του προέδρου Αναστασιάδη, η επικέντρωση της κυβέρνησης γενικότερα και του υπουργείου Οικονομικών ειδικότερα, είναι στην προώθηση τέτοιων μεταρρυθμίσεων. Στον ενάμιση περίπου χρόνο της δεύτερης μας θητείας έχουμε προγραμματίσει και έχουμε προϋπολογιστεί επενδύσεις εκατοντάδων εκατομμυρίων στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, έχουμε δημιουργήσει νέες δομές και έχουμε διαθέσει σημαντικούς πόρους στην έρευνα και την καινοτομία και έχουμε καταθέσει ενώπιον της Βουλής νομοσχέδια που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την μεταρρύθμιση των δικαστηρίων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της δημόσιας υπηρεσίας, την πρόταση για σύσταση μιας νέας εποπτικής αρχής για τις ασφάλειες και τα ταμεία προνοίας αλλά και τη σύσταση υφυπουργείου το οποίο θα αναλάβει τη σκυτάλη από το υπουργείο Οικονομικών σε σχέση με τους σημαντικούς

τομείς της έρευνας, της καινοτομίας και του ψηφιακού μετασχηματισμού.

Παράλληλα όμως, έπρεπε να διαχειριστούμε ένα τελευταίο κατάλοιπο της περιόδου της κρίσης, αυτό του Συνεργατισμού. Η προσπάθεια έγινε κάτω από αντίξοες συνθήκες λόγω της ανεύθυνης φημολογίας που είχε αναπτυχθεί για επικείμενο νέο κούρεμα. Παραμείναμε όμως προσηλωμένοι στο πλάνο και το υλοποιήσαμε.

Και θα μπορούσα να επαναλάβω όσα ανέφερα από αυτό το βήμα, πριν από ένα χρόνο. Ότι *«οι χαλαρές δομές του Συνεργατισμού δεν θα μπορούσαν να έχουν θέση στο [νέο] απαιτητικό ευρωπαϊκό περιβάλλον. Και ότι έπρεπε να πραγματοποιήσουμε τολμηρά βήματα προκειμένου οριστικά να αποτρέψουμε κινδύνους και να διασφαλίσουμε την εμπιστοσύνη και την σταθερότητα. Για να έχουμε στη χώρα μας τραπεζικά ιδρύματα που δεν θα στηρίζονται σε ξύλινα πόδια και θα είναι απαλλαγμένα από τις παθογένειες και τα λάθη του παρελθόντος...Και ήδη, η αναβάθμιση της χώρας μας στην επενδυτική βαθμίδα, θωρακίζει την οικονομία μας και διανοίγει νέες προοπτικές»*.

Κυρίες και κύριοι,

Θεωρώ πως οι αναβαθμίσεις στην επενδυτική βαθμίδα, λόγω ακριβώς των αποφάσεων για τον Συνεργατισμό, αποτελούν την πιο έμπρακτη και ουσιαστική επιβεβαίωση της ορθότητας εκείνων των αποφάσεων. Η είσπραξη 120εκ σε μετρητά και

120εκ σε ακίνητα μέσα στον πρώτο χρόνο λειτουργίας της διάδοχου κατάστασης, αποτελούν επιπρόσθετη επιβεβαίωση.

Εάν υπάρχει κάτι που μετανιώνω, είναι ότι δεν είχαμε την ευκαιρία να αναλάβουμε την ευθύνη της διακυβέρνησης νωρίτερα για να προλαβαίναμε, με παρόμοιες κινήσεις, δηλαδή με διαχωρισμούς χαρτοφυλακίου και συγχωνεύσεις τραπεζών, το επώδυνο κούρεμα του 2013.

Κυρίες και κύριοι,

Με αυτές τις αναβαθμίσεις ολοκληρώνεται ένας κύκλος της οικονομίας μας, με τρόπο που μας επιτρέπει σήμερα να κοιτάξουμε μπροστά. Με κανένα τρόπο δεν πρέπει να επιστρέψουμε στα παλιά. Πρέπει υπεύθυνα να διαχειριστούμε κάποιες σημαντικές εκκρεμότητες όπως είναι η οριστική απαλλαγή του τραπεζικού συστήματος από τα εναπομείναντα μη-εξυπηρετούμενα δάνεια, η διαχείριση των δικαστικών αποφάσεων για το μισθολόγιο και η διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του ΓΕΣΥ.

Κυρίως όμως, πρέπει να συνεχίσουμε την προσπάθεια για να προσαρμόσουμε την οικονομία μας στα δεδομένα της εποχής μας και να προετοιμάσουμε την χώρα μας για τις αλλαγές που έρχονται.

Ένας συγκεκριμένος και μετρήσιμος στόχος θα μπορούσε να ήταν η αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος της Κύπρου στον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Για πετύχουμε αυτό τον φιλόδοξο στόχο πρέπει από τη μια να διαφυλάξουμε τους παραδοσιακούς τομείς της οικονομίας μας και από την άλλη να ενθαρρύνουμε την

ανάπτυξη και νέων, προκειμένου να διευρυνθεί η παραγωγική μας βάση. Αυτό προϋποθέτει την διατήρηση ενός περιβάλλοντος σταθερού, ασφαλούς και φιλικού για την επιχειρηματικότητα, τις επενδύσεις και την καινοτομία.

Ακόμη πιο σημαντική θεωρώ την προετοιμασία και της δικής μας οικονομίας, κυρίως μέσω της επένδυσης στην εκπαίδευση, για την μαζική αναδιάταξη που με ταχύτατους ρυθμούς, φέρνει η ψηφιακή επανάσταση. Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη θα δημιουργήσει σίγουρα ευκαιρίες αλλά και σοβαρότατες προκλήσεις, κυρίως στην αγορά εργασίας, σε κάθε ανεπτυγμένη οικονομία.

Αυτές οι προκλήσεις καθιστούν την συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση ακόμη πιο σημαντική. Ως κράτος-μέλος πρέπει να εργαστούμε με τους εταίρους μας για να προσδιορίσουμε μια νέα κατεύθυνση για την Ευρωπαϊκή Ένωση, μακριά από κινήσεις που δημιουργούν χάσμα μεταξύ της Ένωσης και των πολιτών. Σε μια εποχή όπου διεθνώς εντείνεται ο προστατευτισμός και η περιχαράκωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αποτελέσει το αντίβαρο.

Και πρέπει να βρούμε τους τρόπους που θα μας επιτρέψουν να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του λαϊκισμού και των άκρων, στην χώρα μας αλλά και στην Ευρώπη. Πρέπει να διαφυλάξουμε την κοινωνική συνοχή, πρέπει να βρούμε τους τρόπους για να κινητοποιήσουμε τους πολίτες και πρέπει να αναλάβουμε μια εμπνευσμένη προσπάθεια υπεράσπισης της υπεύθυνης επιχειρηματικότητας, των ανοικτών αγορών, του ελεύθερου

εμπορίου, της διεθνούς συνεργασίας και ασφαλώς της φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Κυρίες και κύριοι,

Πριν ολοκληρώσω, οφείλω να ευχαριστήσω το Πανεπιστήμιο Κύπρου που εδώ και επτά χρόνια, μια φορά τον χρόνο, μου προσέφερε αυτό το βήμα. Το θεωρώ εξαιρετικό προνόμιο και μεγάλη τιμή.

Προφανώς, με την ολοκλήρωση ενός κύκλου στην πορεία της κυπριακής οικονομίας, ολοκληρώνεται και ο δικός μου ρόλος στο υπουργείο Οικονομικών. Είχα πάντοτε την άποψη ότι μέρος της αποστολής κάποιου που υπηρετεί σε ανάλογη θέση, πρέπει να είναι και ο προγραμματισμός της ολοκλήρωσης της προσπάθειας, προκειμένου άλλοι να συνεχίσουν. Και αυτή είναι η κατάλληλη στιγμή.

Το 2019 θα είναι η πέμπτη συνεχόμενη χρονιά ισχυρής ανάπτυξης για τη χώρα μας. Το 2019 θα έχουμε την καλύτερη δημοσιονομική επίδοση στην ευρωζώνη. Το δημόσιο και το ιδιωτικό χρέος παραμένει ψηλό, αλλά απόλυτα διαχειρίσιμο και σε σταθερά πτωτική πορεία. Το τραπεζικό μας σύστημα έχει ισχυροποιηθεί και εξυγιανθεί σε μεγάλο βαθμό. Απολαμβάνουμε άνετη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές. Είμαστε μια ανάσα από την επίτευξη συνθηκών πλήρους απασχόλησης. Οι κοινωνικοί δείκτες και οι δείκτες κατανομής εισοδήματος έχουν καταγράψει πλήρη διόρθωση και είναι κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Είμαστε, με λίγα λόγια, σε μια σαφώς καλύτερη θέση. Έχουμε εξασφαλίσει μια δεύτερη ευκαιρία. Ας την αρπάξουμε αυτή την

ευκαιρία και ας την διαχειριστούμε με αυτοπεποίθηση και με υπευθυνότητα.

Κυρίες και κύριοι,

Σας ευχαριστώ που με ακούσετε.